

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŪKIO SUBJEKTŲ, PERKANČIŲ IR PARDUODANČIŲ ŽALIĄ PIENĄ,
NESĄŽININGŲ VEIKSMŲ DRAUDIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvoje žalio karvių pieno (toliau – pienas) pardavėjų ir pieno pirkėjų santykiuose yra didelis derybinių galių disbalansas. Pieno pardavėjai, t. y. pieno gamintojai, yra gana smulkūs ir nekooperuoti, todėl atskiras pieno pardavėjas neturi didelės derybinės galios, pieno gamintojų ir pardavėjų kooperatyvai veikia atskirai, nėra įkurtų gamintojų organizacijų, o pieno perdirbimo sektoriuje susiformavusi ryški oligopolinė struktūra, pagrindinės 5 pieno perdirbimo įmonių grupės perdirba apie 90 proc. viso Lietuvoje perdirbamo pieno. Pieno gamintojų situaciją apsunkina ir pieno kaip produkto pobūdis: pienas yra greitai gendantis produktas, negali būti sandėliuojamas ir pieno tiekimas nenutrūkstamas.

Nuo 2015 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną ir prekiaujančių pieno gaminiais, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas Nr. XII-1907 (toliau – Įstatymas) siekė sustiprinti pieno gamintojų galias, užtikrinti pieno pirkėjų ar jo pardavėjų interesų pusiausvyrą. Tačiau įstatymo įgyvendinimo metu išryškėjo reglamentavimo trūkumai, kurie sąlygojo, kad šio įstatymo priėmimo metu keltas tikslas liko nepasiektas.

Įstatyme numatytas pieno pardavėjų suskirstymas į dešimt pieno pardavėjų grupių pagal parduodamą pieno kiekį ir reikalavimas pieno pardavėjams, priskirtiems vienai grupei, mokėti vienodą pieno pirkimo kainą, sąlygojo keletą problemų. Visų pirma, pieno pardavėjai, parduodantys mažesnę pieno kiekį, tačiau tokios pat kokybės pieną, atitinkantį nustatytus kokybės reikalavimus, dėl įstatymo nuostatų jautėsi diskriminuojami, palyginti su pieno pardavėjais, parduodančiais didesnę pieno kiekį. Reikalavimas visiems pieno pardavėjams, priskirtiems tai pačiai pardavėjų grupei, mokėti vienodą pieno pirkimo kainą lėmė įvairių priemonių ir priedų už perkamą ir parduomą žalią pieną sistemos atsiradimą, kai pieno kaina pieno pirkimo–pardavimo sutartyse nurodoma sąlyginai žema, o priedų ir priemonių rūšys ir jų dydžiai yra keičiami priklausomai nuo susiklosčiusios situacijos. Tai leido pieno kainą kelis metus iš eilės laikyti nepakeistą, o keisti tik priemonių ir priedų dydžius.

Įstatyme įtvirtintas draudimas pieno pirkėjui nepagrįstai mažinti pieno pirkimo kainą bei reikalavimas pagrįsti pieno pirkimo kainos mažinimą tuo atveju, kai pieno pirkėjas mažina pieno pirkimo kainą, nustatytą pieno pirkimo–pardavimo sutartyje, daugiau negu 3 procentiniais punktais, 2017–2022 metais nebuvo taikomas, nes pieno pirkimo–pardavimo kaina, nurodyta pieno pirkimo–pardavimo sutartyje, nebuvo keičiama, o keičiami tik priedų dydžiai ir priedų rūšys, kuriems ši nuostata nebuvo taikoma.

Ūkio subjektų, perkančių ir parduodančių žalią pieną, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto (toliau – įstatymo projektas) tikslas – nustatyti pieno kainodaros pagrindinius principus, apriboti nesąžiningų praktikų taikymo galimybes sudarant pieno pirkimo–pardavimo sutartis, nustatant draudžiamųjų veiksmų sąrašą. Įstatymo projekte apibrėžiama, kokie veiksmai laikomi nesąžiningais pieno pardavėjo ir pieno pirkėjo santykiuose parduodant ir perkant pieną ir nustatomas jų draudimas. Įstatymo projekte nebelieka nuostatų, kurios nepasiteisino Įstatymo

veikimo metu. Taip pat įstatymo projekte papildytas įstatymo priežiūros teisinis reguliavimas ir nustatomas veiksmingas sankcijų skyrimo mechanizmas.

Pažymėtina, kad derybinių galių disbalanso tarp žemės ūkio produkcijos gamintojų ir pirkėjų problema yra aktuali tiek Lietuvoje, tiek ir kitose ES valstybėse. 2016 m. Europos Komisijos sudaryta darbo grupė dėl žemdirbių padėties maisto tiekimo grandinėje pagerinimo (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/amtf-report-improving-markets-outcomes_en.pdf) nustatė priemones, kurios gerintų žemdirbių padėtį maisto tiekimo grandinėje. Šios priemonės – nesąžiningų prekybos praktikų draudimas, rinkos skaidrumo didinimas ir kooperacijos bei kitų formų gamintojų organizacijų stiprinimas. Siekdami smarkiai sumažinti tokios nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje atvejų skaičių ir nustatyti tiekėjų apsaugos nuo nesąžiningos prekybos praktikos minimalųjį standartą, Europos Parlamentas ir Taryba 2019 m. balandžio 17 d. priėmė direktyvą (ES) 2019/633/ES dėl įmonių vienui kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje. Ši direktyva Lietuvoje yra įgyvendinta Lietuvos Respublikos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje draudimo (toliau – NPPD) įstatymu, kuris nustato draudžiamųjų veiksmų sąrašą, kurio keletas veiksmų yra tiesiogiai susiję su Įstatymo reglamentuojama veiklos sritimi – sutartiniais santykiais: tai yra draudimai pirkti žemės ūkio ir (ar) maisto produktus nesudarant su šių produktų tiekėju rašytinės pirkimo–pardavimo sutarties pagal iš anksto su tiekėju sutartas sąlygas; atšaukti greitai gendančių žemės ūkio ir maisto produktų užsakymus likus per mažai laiko (likus mažiau nei 30 kalendorinių dienų); vienašališkai pakeisti pirkimo–pardavimo sutarties ir (arba) paslaugų teikimo sutarties sąlygas dėl produktų tiekimo arba pristatymo dažnumo, būdo, vietos, laiko arba tiekimo ar pristatymo apimtys, kokybės standartų, mokėjimo sąlygų, kainų arba kitų sąlygų.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto rengimą inicijavo Žemės ūkio ministerija. Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tvarios žemės ūkio gamybos ir maisto pramonės departamento (direktorius Saulius Jasius, tel. 239 1146, el. p. saulius.jasius@zum.lt) Maisto pramonės ir kooperacijos skyrius (vedėja Jolita Martutaitytė, tel. 239 1162, el. p. jolita.martutaityte@zum.lt, vyr. specialistė Rūta Savickienė, tel. 239 1161, el. p. ruta.savickiene@zum.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti klausimai

Sutartinius santykius tarp pieno gamintojų, jo pirkėjų ir jo pardavėjų Lietuvos Respublikoje reglamentuoja toliau išvardyti teisės aktai.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, kuris apibrėžia sutarčių sudarymo bendrąsias nuostatas.

2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas ir panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 922/72, (EEB) Nr. 234/79, (EB) Nr. 1037/2001 ir (EB) Nr. 1234/2007. Šio reglamento 3 skirsnis apibūdina sutartinius santykius pieno ir pieno produktų sektoriuje. Šiame skirsnyje nustatytos pieno pirkimo–pardavimo sutarties būtiniosios dalys bei nurodyta, kad pieno gamintojai, pieno pirkėjai ir jo pardavėjai dėl pieno pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų derasi laisvai, taip pat reglamentas apibrėžia gamintojų organizacijų kūrimosi sąlygas, jų tikslus. Šiame parengtame įstatymo projekte išlaikomos šio reglamento nuostatos, kad pieno pirkėjas ir jo pardavėjas derasi laisvai, tačiau pieno pardavėjams, kaip silpnesniajai derybų šaliai, suteikiama tam

tikra įstatyminė apsauga (dėl galimo manipuliavimo priedų dydžiais) bei siekiama skatinti gamintojus jungtis į gamintojų organizacijas, siekiant stiprinti derybines galias.

Lietuvos Respublikos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje draudimo įstatymas. Jis apibrėžia 10 draudžiamųjų veiksmų sutartiniuose santykiuose tarp žemės ūkio ir maisto produktų tiekėjų ir pirkėjų bei 6 veiksmus, kurie yra draudžiami, jei sutartyse dėl jų nėra tiksliai susitarta. Trys iš dešimties draudžiamųjų veiksmų yra panašūs į šiuo metu Įstatyme nustatytus draudžiamuosius veiksmus, tačiau neviseiškai sutampa abiejų įstatymų taikymo sritys.

Lietuvos Respublikos atsiskaitymo už žemės ūkio produkciją įstatymas, kuris nustato reikalavimą sudaryti rašytines žemės ūkio produkcijos pirkimo–pardavimo sutartis, reglamentuoja sutarties sąlygas, atsiskaitymo terminus.

Žemės ūkio ministro 2001 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. 146 „Dėl Pieno supirkimo taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Pieno supirkimo taisyklės). Šio įsakymo 3 priede yra patvirtinta rekomenduojama pieno pirkimo–pardavimo sutarties forma.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siūloma reglamentuoti pieno kainodaros principus, apibrėžti pieno kainos, priedų, priemokų ir nuoskaitų sąvokas, nustatyti, kaip jos gali būti taikomos, apriboti nesąžiningų praktikų taikymo galimybes, sudarant pieno pirkimo–pardavimo sutartis, nustatant draudžiamųjų veiksmų sąrašą.

Nustatoma, kad Įstatymo nuostatos būtų netaikomos pieno pirkimo–pardavimo sutartims, kai jos sudaromos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų), pripažintų žemės ūkio kooperatyvais Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro nustatyta tvarka (toliau – pripažinti žemės ūkio kooperatyvai), pirkti iš savo narių jų pagamintą pieną, jei to kooperatyvo įstatuose arba pagal juos priimtose taisyklėse ir sprendimuose yra nuostatos, kuriose yra detalizuojamos pieno pirkimo–pardavimo sąlygos. Šia nuostata suteikiama daugiau laisvės kooperatyvams patiems reglamentuoti savo veiklą, nes kooperatyvų esmė yra ta, kad patys kooperatyvo nariai savanoriškai susijungia veikti kartu, t. y. kartu vykdyti ūkinę-komercinę veiklą. Patys kooperatyvo nariai nusistato veiklos vykdymo sąlygas, patys renkasi valdymo organus. Vadovaujantis LR kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymu kooperatinės bendrovės organai yra narių susirinkimas, valdyba ir administracijos vadovas, gali būti sudaromas kolegialus priežiūros organas – stebėtojų taryba ir kiekvienas kooperatyvo narys turi teisę dalyvauti priimant sprendimus, dalyvaujant narių susirinkimuose, renkant valdymo organus. Kadangi kooperatyvų veiklą reglamentuoja Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymas ir šiuo įstatymu kooperatyvų nariai įgalioti veikti valdant ir prižiūrint kooperatyvo veiklą, todėl įstatymo projekte nėra numatyta papildomų sąlygų kooperatyvams (tokia pat praktika yra taikoma ir Atsiskaitymo už žemės ūkio produkciją įstatyme, ir NPPD įstatyme);

Dėl įstatymo projekto 3 straipsnio.

Įstatymo 3 straipsnis nustato pieno pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo sąlygas. Nustatoma, kad pieno kaina turi būti nustatoma sutartyje ir ji gali būti fiksuota arba apskaičiuojama pagal sutartyje nustatytus objektyvius rodiklius, kurie turi būti patikrinami, suprantami, gauti iš viešų ir prieinamų šaltinių, kurie taip pat turi būti nurodyti sutartyje. Projekto 3 straipsnio 4 dalis numato, kad žemės ūkio ministras turėtų patvirtinti rodiklių rinkinį, kuriuo vadovaujantis sutarties šalys galėtų derėtis dėl kainos. Numatoma, kad būtų papildytos Duomenų apie pieno supirkimą teikimo ir informacijos viešinimo taisyklės, patvirtintos žemės ūkio ministro 2015 m. liepos 27 d. įsakymu Nr. 3D-603 „Dėl Duomenų apie pieno supirkimą teikimo ir informacijos viešinimo

taisyklių patvirtinimo“, kuriose būtų nustatytas rodiklių rinkinys ir šių rodiklių viešinimo tvarka. Šiuo metu informacija apie pieno rinką yra skelbiama VI Žemės ūkio duomenų centro (toliau – ŽŪDC) administruojamame interneto puslapyje <https://www.vic.lt/pieno-rinka/>, kuris, vadovaujantis įstatymo projekto nuostatomis, būtų patobulintas ir jame susistemintai būtų pateikiama informacija apie pokyčius rinkoje (pieno produktų kainos, pieno produktų gamybos struktūra, pieno produktų eksporto duomenys ir pan.). Tikėtina, kad išplėtus pateikiamos informacijos aprėptį, būtų padidintas rinkos skaidrumas ir sutarties šalių informatyvumas.

Taip pat nustatomas įpareigojimas pirkėjui nustatyti aiškias priedų ir priemokų mokėjimo sąlygas (pirkėjas turi būti pasitvirtinęs taikomų priedų ir priemokų rūšis, taikomus dydžius ir juos taikyti visiems pieno pardavėjams, kurie atitinka tą nustatytą požymį), t. y. negali būti manipuliavimo priedais, kuomet vieniems pieno pardavėjams yra mokamas priedas, o kitiems – įvykdžiusiems pirkėjo nustatytas sąlygas, tas pats priedas yra nemokamas. Nustatoma, kad priedams ir priemokoms, mokamiems už tiekiamą pieną, būtų taikomi tokie pat atsiskaitymo terminai, kaip yra nustatyta Atsiskaitymo už žemės ūkio produkciją įstatyme. Projekte nustatyta, kad pieno pardavėjas gali laisvai susipažinti su pieno pirkėjo taikoma priedų ir priemokų mokėjimo sistema, t. y. jam turi būti prieinama informacija apie pieno pirkėjo taikomas priemokas ir priedus, nustatytus priemokų ir priedų dydžius procentine išraiška nuo pieno pirkimo kainos pagal jų rūšis, reikalavimus priemokai ar priedui gauti, bei laikotarpį, kurį bus taikomos nustatytos priemokos ar priedai. Šios informacijos skelbimui yra taikomi šie reikalavimai: priemokų ir priedų mokėjimo sąlygos turi būti skelbiamos viešai įmonės interneto svetainėje arba pieno pirkėjo įmonės patalpose skelbimų lentoje.

Priemokų už pagrindinius kokybės reikalavimus viršijančius pieno kokybės rodiklius apskaičiavimas bei nuoskaitų rūšys ir jų taikymas turi būti vykdomas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro nustatyta pieno supirkimo tvarka. Ši tvarka būtų nustatyta Pieno supirkimo taisyklėse, jas papildžius atitinkamais punktais.

Taip pat 3 straipsnyje numatoma galimybė, kad derybos tarp pieno pirkėjo ir pieno pardavėjo dėl pieno pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų būtų pagal pieno pardavėjų atstovavimą, t. y. pieno pardavėjai būtų skatinami burtis į gamintojų organizacijas ir kartu derėtis su pieno pirkėjais. Tokiu būdu būtų sujungiamas pieno pardavėjų derybinė galia, tuo pat metu pieno gamintojai būtų daugiau įtraukti į rinkos stebėjimą ir gautų daugiau informacijos apie pokyčius tiek pieno produktų, tiek žaliavų rinkose.

Dėl įstatymo projekto 4 straipsnio

Pieno pirkėjui pagal šį įstatymo projektą būtų draudžiama atlikti šiuos nesąžiningus veiksmus:

- 1) pakeisti sutarties sąlygas apie tai nepranešus kitai sutarties šaliai per sutartyje nustatytą terminą, kuris, išskyrus atvejus, kai didinama pieno pirkimo kaina, negali būti trumpesnis kaip 30 dienų;
- 2) mažinti pieno pirkimo kainą dažniau kaip kas du iš eilės einančius reguliariai parduodamo pieno tiekimo laikotarpius;
- 3) pieno pardavėjams mokėti priemokas ir priedus už perkamą pieną, kurių dydžiai kartu (bendra suma) būtų didesni kaip 20 proc. pieno pirkimo kainos;
- 4) perkant pieną taikyti kitas priemokas ir priedus ir (arba) priemokų ir priedų dydžius, negu jie turėtų būti taikomi pagal pieno pirkėjo patvirtintą ir paskelbtą, kaip nurodyta šio įstatymo 3 straipsnio 6 dalyje, priemokų ir priedų mokėjimo tvarką;
- 5) pieno pardavėjams taikyti kitas nuoskaitas, nei yra nustatytos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro nustatyta pieno supirkimo tvarka;

6) perkant pieną iš pripažinto žemės ūkio kooperatyvo ar gamintojo organizacijos, mokėti mažesnę vidutinę pieno pirkimo kainą negu mokama vidutinė pieno pirkimo kaina, kai pienas perkamas tiesiogiai iš pieno pardavėjo ir paimamas tiesiogiai iš jo ūkio, specializuoto pieno šaldytuvo;

7) pirkti pieną iš Lietuvos Respublikoje registruoto pieno pardavėjo, parduodančio savo pagamintą pieną, kurio sudėtis ir kokybė nėra įvertinta Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro nustatyta tvarka juridiniame asmenyje – valstybės valdomoje akredituotoje laboratorijoje.

Nauji draudžiamieji veiksmai yra nustatyti įstatymo projekto 4 straipsnio 3–6 punktuose. Įstatymo projekte numatytas priemonių ir priedų dydžio ribojimas (4 straipsnio 3 punktas), t. y. draudžiama pieno pirkėjams mokėti pieno pardavėjams priemokas ir priedus už perkamą pieną, kurių dydžiai kartu (bendra suma) būtų didesni kaip 20 proc. pieno pirkimo kainos. Nesant priedų ir priemonių dydžių reglamentavimo, pieno kaina nustatoma sąlyginai žema, o kitą dalį išmokamos sumos už perkamą pieną sudaro priemokos ar priedai. Įstatymo galiojimo laikotarpiu nuo 2015 m. buvo sukurta įvairių priemonių ir priedų už perkamą ir parduodamą pieną sistema ir priemokos ir priedai sudarė apie pusę (svyravo 40–60 proc. ribose, priklausomai nuo situacijos rinkoje) visos išmokamos sumos už perkamą ir parduodamą pieną. Priemonių ir priedų dydžių ribojimas yra pagrįstas tuo, kad priemokos ir priedai turi būti mokami už papildomą gaunamą vertę (labai gera pieno kokybė, didelis tiekiamo pieno kiekis, lojalumas pieno pirkėjui, tam tikras gamybos metodas, dalyvavimas tvarumo programose ir pan.) perkant ir parduodant pieną, ir šiai vertei įvertinti yra paliekama 20 proc. riba nuo pieno kainos.

Nustatant priedų ir priemonių maksimalų dydį, buvo įvertinta užsienio šalių pieno pramonės patirtis, kur priedai paprastai mokami pagal aiškiai identifikuotas sąlygas ir dažiausiai jie yra mokami už dalyvavimą tvarumo programose, už tam tikrą gamybos metodą, už pieno kiekį ir kokybę. Pažymėtina, kad užsienio šalyse priedų dydžiai yra sąlyginai maži (pieno kaina sudaro pagrindinę išmokamos sumos už supirktą pieną dalį, o ne priedai). Dėl priedų ir priemonių dydžio buvo diskutuota 2020 m. vykusiose diskusijose tarp pieno sektoriaus atstovų ir buvo priimtas kompromisinis variantas – 20 proc. priedų ir priemonių dydis, nes pieno gamintojai pasisakė, kad priedai nebūtų mokami iš viso arba jų dydžiai būtų labai maži (iki 8 proc.), tuo tarpu pieno pirkėjai siekė priedų dydžių iki 40 proc. Manytina, kad siūlomas pieno dydis atitinka tvarios kainodaros principus, susiklosčiusius užsienio šalyse.

Įstatymo projekte numatytas draudimas taikyti kitas nuoskaitas už perkamą pieną, negu gali būti taikoma Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro nustatytoje pieno supirkimo tvarkoje (4 straipsnio 5 punktas). Pažymėtina, kad šiuo metu pieno pirkėjai gali taikyti nuoskaitas tik už nepasiektą nustatytą pieno kokybę. Šia nuostata siekiama pieno pirkėjams – stipresniajai sutarties šaliai – drausti piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi ir pieno pirkimo–pardavimo sutartyje numatyti kitas nuoskaitas už perkamą pieną, taip sumažinant mokamą sumą už perkamą pieną.

Įstatymo projekte nustatoma (4 straipsnio 6 punktas), kad pieno pirkėjas pripažintiems pieno kooperatyvams negali mokėti mažesnės kainos nei moka ūkio subjektams, iš kurių pieną paima tiesiai iš ūkių, iš specializuoto pieno šaldytuvo. Šia nuostata siekiama apsaugoti pripažintus pieno kooperatyvus nuo diskriminacinių pieno pirkimo sąlygų, taip siekiama kooperacijos plėtos.

Įstatymo projekte paliekamas reikalavimas (4 straipsnio 7 punktas, jis yra ir dabar galiojančioje Įstatymo redakcijoje) pieno kokybę tirti tik valstybės valdomoje akredituotoje laboratorijoje užtikrina nešališką pieno mėginių ištyrimą ir pieno kokybės nustatymą bei suteikia abiem sutarties šalims pasitikėjimą tyrimų rezultatais, užtikrina tyrimų sistemos skaidrumą. Esant nepasitikėjimui tarp pieno pardavėjų ir pieno pirkėjų, pieno kokybės tyrimų atlikimas valstybės valdomoje akredituotoje laboratorijoje leidžia už pieną atsiskaityti remiantis objektyviais tyrimų

rezultatais ir išvengti manipuliacijų ir ginčų. Pieno tyrimo sistema, kai pieno mėginiai iš visų parduodančių pieną gamintojų atsiskaitymo tikslais yra tiriami valstybės valdomoje akredituotoje laboratorijoje, buvo sukurta daugiau nei prieš dvidešimt metų. Iki tol pieno perdirbimo įmonės už supirktą pieną atsiskaitydavo pagal savo laboratorijose atliktų pieno tyrimų rezultatus. Tokia tvarka ypač netenkino pieno gamintojų, taip pat ir kontrolės institucijų. Nuolat buvo gaunama skundų dėl neteisingai nustatytų žalio pieno sudėties ir kokybės tyrimų rodiklių, taip pat dėl manipuliacijų tyrimų rezultatais, o tai labai turėjo įtakos ir pieno gamintojų pajamoms. Atsižvelgiant į tai, buvo nuspręsta pieno tyrimus atsiskaitymo tikslais tirti nešališkoje valstybei priklausančioje akredituotoje laboratorijoje. Lietuvos centralizuota pieno tyrimų sistema leidžia užtikrinti visų privalomųjų pieno rodiklių ištyrimą Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktuose nustatytu periodiškumu, užtikrinti pieno gamintojų teisę gauti tokias pieno tyrimų paslaugas, pagal kurias jiems būtų teisingai atlyginama už parduotą pieną, kad pieno gamintojams nebūtų primetama prievolė tirti pieną tik pieno supirkėjų atžvilgiu šališkoje laboratorijoje.

Kita labai svarbi pieno tyrimų sistemos dalis yra viešojo intereso ginimas, siekiant vartotojų teisų apsaugos, reikalavimų neatitinkančio žaliavinio pieno pateikimo į rinką ribojimo. Taip pat iš pieno yra atliekami tyrimai gyvulių sveikatingumui nustatyti ir užkrečiamų ligų kontrolei vykdyti (leukozė ir bruceliozė), šiais tyrimais remiantis yra patvirtinamas sveikos bandos statusas, tik turinti šį statusą šalis gali eksportuoti gyvūninės kilmės produktus.

Centralizuota tyrimų sistema apima pieno gamintojų ir perkamo pieno kokybės kontrolės informacinę sistemą, kuri yra susieta su kitomis duomenų bazėmis ar duomenų registrais (ŽŪDC ūkinių gyvūnų ir ūkininkų registrais bei Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos (toliau – VMVT) duomenų baze), o tai leidžia atlikti duomenų palyginimo bei patikros funkcijas. Valstybės valdomos laboratorijos duomenimis naudojasi Žemės ūkio ministerija, VMVT ir kitos institucijos gyvūnų užkrečiamųjų ligų kontrolei, pieno saugos kontrolei vykdyti.

Pareiga pieno pirkėjams įvertinti perkamo pieno kokybę yra nustatyta Pieno supirkimo taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. gegužės 9 d. įsakymu Nr. 146 „Dėl Pieno supirkimo taisyklių patvirtinimo“. Šiose taisyklėse nustatyta, kad pieno pirkėjas atsako už pieno pirminių kokybės rodiklių ištyrimą tinkamais metodais, tinkamą pieno mėginių paėmimą taisyklėse nurodytu periodiškumu, paruošimą, laikymą, gabenimą ir išsaugojimą iki išsiuntimo į laboratoriją, lydimųjų dokumentų teisingą pildymą, kontenerių plombavimą, operatyvų pieno pardavėjo informavimą apie laboratorijos tyrimo rezultatus.

Dėl Pieno įstatymo projekto 9 straipsnio pakeitimo.

Įstatymo projekte numatoma, kad už įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje nurodytų reikalavimų pažeidimą ūkio subjektui skiriama bauda iki 1,0 procento nuo įsigytos ar parduotos pieno vertės už praėjusius finansinius metus, kuriais buvo padaryti šioje dalyje nurodyti draudžiami veiksmai, vietoj buvusios fiksuotos baudos sumos.

Skiriamos baudos ir kitos sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios, jų dydis priklauso nuo pažeidimo pobūdžio, pažeidimo trukmės ir masto, atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių.

Įgyvendinus šias įstatymo projekto nuostatas pieno pardavėjų ir jo pirkėjų santykiai būtų detalčiau reglamentuoti, o tai leistų užtikrinti geresnę interesų tarp pieno pirkėjų ar jo pardavėjų pusiausvyrą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma. Yra atliktas poveikio konkurencijai vertinimas.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymo projektas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas įstatymas turės teigiamą poveikį verslo sąlygoms ir plėtrai. Pieno pardavėjams bus aiškesnės verslo sąlygos, jie turės daugiau informacijos apie pokyčius pieno rinkoje, galės geriau planuoti veiklos perspektyvas. Sustiprinus pieno pardavėjų galias rinkoje, jie įgaus daugiau pasitikėjimo rinka.

Pieno pirkėjams bus numatyta atsakomybė dėl nesąžiningų veiksmų atlikimo. Pieno pirkėjai nesusidurs su papildoma administracine našta, nes apie pieno pirkimo kainas jie teikia informaciją administruojančioms institucijoms.

Prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų vertinimas atliktas ir darbo tvarka suderintas su Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Apskaičiuota, kad priėmus įstatymo projektą administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidos sudarys 20,0 tūkst. Eur.

Pažymėtina, kad pieno pirkėjai ir dabar taiko priedų ir priemokų sistemas, tik šiuo įstatymo projektu yra nustatomas reikalavimas, kad pieno pirkėjai turi supažindinti pieno pardavėjus su savo taikoma priedų ir priemokų sistema. Dėl pieno pardavėjų suskirstymo į dešimt pieno pardavėjų grupių, pažymėtina, kad šis suskirstymas panaikinamas, nustatant pieno kainą, tačiau pieno pardavėjų grupavimas ir informacijos apie pieno kainas teikimas pagal pieno pardavėjų grupes yra taikomas Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo pagrindu. Dėl reikalavimų nurodyti pieno kilmės šalį ant Lietuvos rinkai tiekiamų pieno produktų, pažymėtina, kad šis reikalavimas nėra taikomas nuo 2019 m., kai baigėsi EK Lietuvai suteiktas laikotarpis dėl šio reikalavimo taikymo.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymo projektą, kitų įstatymų pakeitimų rengti nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei Europos Sąjungos teisės aktų nuostatomis.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Reikės parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą dėl funkcijų pavedimo VšĮ KVRPA ir Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai, įgyvendinant Ūkio subjektų, perkančių ir parduodančių žalią pieną, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo nuostatas.

Reikės pakeisti Pieno supirkimo taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. gegužės 9 d. įsakymu Nr. 146 „Dėl Pieno supirkimo taisyklių patvirtinimo“, ir Duomenų apie žalio pieno supirkimą teikimo ir informacijos viešinimo taisykles, patvirtintas

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2015 m. liepos 27 d. įsakymu Nr. 3D-603 „Dėl Duomenų iš žalio pieno pirkėjų rinkimo taisyklių patvirtinimo“.

Juos numatoma priimti/ pakeisti iki 2023 m. spalio 31 d.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo įgyvendinimas valstybės biudžetui poveikio neturės.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projektas buvo skelbtas Lietuvos Respublikos Seimo Teisės aktų informacinės sistemos Teisės aktų projektų registravimo posistemyje 10 darbo dienų (Nr. 23-4705). Gauta pastabų iš 11 institucijų ir organizacijų: Teisingumo ministerijos, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Konkurencijos tarybos, VŠĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūros, Lietuvos pieno gamintojų asociacijos, Lietuvos vidutinių pieno ūkių asociacijos, Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos, Lietuvos žemės ūkio kooperatyvų asociacijos „Kooperacijos kelias“, Rokiškio rajono ūkininkų sąjungos, Lietuvos ūkininkų sąjungos, Lobistų kontoros „Vento Nuovo“, atstovaujančios pieno supirkimą ir perdirbimą vykdančioms ūkio subjektams (AB „Pieno žvaigždės“, AB „Rokiškio sūris“, AB „Vilkyškių pieninė“, AB „Žemaitijos pienas“). Pastabos buvo įvertintos. 2023 m. gegužės 2 d. vyko tarpinstitucinis pasitarimas dėl įstatymo projekto nuostatų derinimo. Į dalį pastabų buvo atsižvelgta, dėl pastabų, į kurias neatsižvelgta, parengta derinimo pažyma (pridedama).

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai: „žalias pienas“, „nesąžiningi veiksmai“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.